

Εκταση **300** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **90** χλμ. Κάτοικοι **3.090** (ο δήμος το 2011: **4.030**)

Τα Κύθηρα ή Τσιρίγο είναι ένα από τα επτά Ιόνια νησιά αλλά διοικητικά ανήκει στη Νομαρχία Πειραιά. Απέχει 12,5 μίλια από το ακρωτήριο Μαλέα της Λακωνίας και περί τα 4,5 από την Ελαφόνησο. Σ' αυτά υπάγονται διοικητικά και τα Αντικύθηρα, νησάκι ανάμεσα στα Κύθηρα και την Κρήτη.

Στην παραλία του νησιού, που είναι απότομη και βραχώδης, σχηματίζονται αρκετοί όρμοι. Δύο βουνοσειρές δίνουν ημιορεινό χαρακτήρα στην εδαφική διαμόρφωση των Κυθήρων. Η πρώτη έχει υψηλότερη κορυφή τον Κουτσοκέφαλο (409 μ). Η δεύτερη το Μυρμηγκάρι (506 μ). Ανάμεσά τους σχηματίζεται ομαλό και καλλιεργήσιμο οροπέδιο. Τα γεωργικά προϊόντα του είναι περιορισμένα: λάδι, αμύγδαλα, κρασί. Τα κτηνοτροφικά είναι περισσότερα, ενώ η μελισσοκομία δίνει μέλι εξαιρετικής ποιότητας.

Η ξερή και άγονη γη ανάγκασε τους κατοίκους των Κυθήρων να τραπούν από τον ΙΘ' αιώνα στη μετανάστευση, αρχικά προς τις ακτές της Ιωνίας, στην υπόλοιπη Ελλάδα αργότερα. Στην αρχή του 20ού αιώνα, ισχυρό ρεύμα παρέσυρε πολλούς Κυθήριους στην Αμερική, την Αυστραλία και την Αίγυπτο.

Οι βενετοκρητικές, οι λακωνικές και επτανησιακές επιδράσεις διακρίνονται τόσο στο γενικό χαρακτήρα του νησιού, όσο και στην αρχιτεκτονική, το γλωσσικό ιδίωμα και τα ήθη του.

Το νησί στην αρχαιότητα ήταν γνωστό και ως Πορφυρούσα και Πορφυρίς. Η επίσης αρχαία ονομασία Κύθηρα και Κυθουρία επικράτησε από τον μεσαιώνα. Οι ναυτικοί της Δύσης το ονόμασαν Cerigo και το όνομα αυτό έγινε για τους ντόπιους Τσερίγο ή Τσιρίγο.

Η πρωτεύουσα του νησιού, τα **Κύθηρα**, βρίσκεται στο νότιο άκρο πάνω σε ύψωμα ανάμεσα στο λόφο Τουρκοβούνι και το Φρούριο που υψώνεται 180 μέτρα πάνω από τη θάλασσα. Παλιότερα ήταν περικυκλωμένη με τείχη.

Κοντά στο χωριό **Κάλαμος** βρίσκεται η Σπηλιά της Αγίας Σοφίας Καλάμου, με μια μικρή εκκλησία κτισμένη. Σε μικρή απόσταση από το χωριό **Καψάλι** βρίσκεται η Σπηλιά του Αγίου Ιωάννη. Εντυπωσιακό είναι το γεφύρι στο **Λιβάδι**.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 273.60.31.206. Δήμος 273.60.31.919. Αγροτικό Ιατρείο 273.60..31.243.

Η ιστορία των Κυθήρων

Οι Φοίνικες στο προσκήνιο:

Η Αφροδίτη γεννήθηκε στα «χωρικά ύδατα» της Κύπρου όπου υπήρχε πόλη με το όνομα Κυθείρη και Κυθέρεια και Κυθήρη. Η λατρεία της πέρασε από το νησί Κύθηρα κι απλώθηκε στην Ελλάδα όπου η θεά έμεινε γνωστή με την προσωνυμία Κυθέρεια. Και το νησί ήταν γνωστό για τον περίφημο ναό της Αφροδίτης Ουρανίας (τον αρχαιότερο στην Ελλάδα προς τιμή της θεάς). Και παράλληλα τα Κύθηρα ονομάζονταν και Πορφυρούσα και Πορφυρίδα. Και πορφύρα λέγεται η χρωστική ουσία με την οποία οι αρχαίοι έβαφαν κόκκινα τα υφάσματά τους. Με την αλιεία και το εμπόριο της πορφύρας να βρίσκεται στα χέρια των Φοινίκων. Και ο ιστορικός Ξενοφώντας αναφέρει κυθηραϊκό λιμάνι με το όνομα Φοινικούς.

Με όλα αυτά, πρώτοι κάτοικοι του νησιού θεωρούνται οι Φοίνικες πιστοί της θεάς Αστάρτης, που είχαν πολλές αποικίες στην Κύπρο. Λέγεται ότι χρειάζονταν το νησί ως προγεφύρωμα της εμπορικής τους διείσδυσης στην απέναντι Λακωνία. Αν και ποταμός Κύθηρος αναφέρεται και στην περιοχή της Πισίδας, στην Πελοπόννησο, ενώ ο δήμος Κύθηρος ήταν ένας από τους τέσσερις της «ανατολικής ομάδας» που ο Κέκροπας ίδρυσε στην Αττική.

Δυο ήρωες των Κυθήρων αναφέρονται στην Ιλιάδα: Ο Αμφιδάμαντας, στον οποίο περιήλθε μια θαυμαστή περικεφαλαία Βοιωτού ήρωα, και ο Λυκόφρων που σκοτώθηκε απ' τον Έκτορα. Στην Οδύσσεια, το νησί μνημονεύεται στην περιπέτεια του Οδυσσέα έξω από το ακρωτήριο Μαλέας όπου τον βρήκε θαλασσοταραχή.

Το νησί που δεν έπρεπε να υπάρχει:

Στα ιστορικά χρόνια, τα Κύθηρα ανήκαν στο Άργος, από το οποίο τα πήραν οι Σπαρτιάτες στα μέσα του Η' αιώνα π.Χ. Τα ήθελαν για τον ίδιο ακριβώς λόγο που οι Αθηναίοι πήραν την Αίγινα: Στα χέρια εχθρών, θα ήταν επίφοβο ορμητήριο για επιδρομές. Ο Λακεδαιμόνιος Χίλων, ένας από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας, είχε προβλέψει ότι αυτό το νησί θα γινόταν κάποτε αιτία κακού για τη Σπάρτη: Είχε ευχηθεί τα Κύθηρα να μην υπήρχαν. Κι αφού υπήρχαν, αν γινόταν, να καταβυθιστούν.

Ο άλλοτε βασιλιάς της Σπάρτης, Δημάρατος, που είχε εκδιωχθεί κι ακολουθούσε τον Ξέρξη στην εκστρατεία του στην Ελλάδα, μετά τη μάχη των Θερμοπυλών, είχε συμβουλευσει τον Πέρση βασιλιά να κυριεύσει τα Κύθηρα. Θα αναγκάζονταν έτσι οι Σπαρτιάτες να γυρίσουν στη Σπάρτη για να την υπερασπιστούν και θα άφηναν μόνους τους υπόλοιπους Έλληνες να τα βγάλουν πέρα μαζί του. Ευτυχώς για τους Έλληνες, δεν τον έπεισε. Οι Αθηναίοι όμως είχαν πεισθεί για τη στρατηγική σημασία του νησιού.

Στα 455 π.Χ., ο Αθηναίος ναύαρχος, Τολμίδης, αφού πυρπόλησε τις λιμενικές εγκαταστάσεις του Γυθείου, κυριεύσε τα Κύθηρα. Και στα 424, όταν μαινόταν ο Πελοποννησιακός πόλεμος, ο Νικίας πραγματοποίησε απόβαση στο νησί: Πήρε το λιμάνι της Σκάνδειας και προχώρησε προς την πρωτεύουσα. Οι Κυθήριοι αντιστάθηκαν για λίγο αλλά, μετά, αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Με τη μεσολάβηση οπαδών της Αθήνας, οι κάτοικοι των Κυθήρων δέχτηκαν να παραδοθούν με αντάλλαγμα τη ζωή τους. Τα επόμενα λίγα χρόνια, οι Σπαρτιάτες υπέφεραν από τις επιδρομές των Αθηναίων που εξορμούσαν από τα Κύθηρα. Με την ειρήνη του 421, πήραν πίσω το νησί. Το ξαναπήραν οι Αθηναίοι το 394 και το επέστρεψαν οριστικά το 387 με την περίφημη «Ανταλκίδειο ειρήνη». Έμεινε στους Σπαρτιάτες και πέρασε στους Ρωμαίους.

Κυνηγώντας τον Αντώνιο:

Ο Ρωμαίος Μάρκος Αντώνιος καταδίκασε άδικα σε θάνατο κάποιον Σπαρτιάτη, Λαχάρη. Στον εμφύλιο των Ρωμαίων ανάμεσα στον Μάρκο Αντώνιο και τον Οκταβιανό μετέπειτα Αύγουστο, οι Σπαρτιάτες τάχθηκαν στο πλευρό του δεύτερου. Ο γιος του εκτελεσμένου Λαχάρη, ο Γάιος Ιούλιος Ευρυκλής, βρέθηκε τριήραρχος στη ναυμαχία του Ακτίου (31 π.Χ.). Ο στόλος του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας νικήθηκε κι ο Μάρκος Αντώνιος αποχωρούσε από τη μάχη κυνηγημένος. Ένα ένα, τα πλοία του Οκταβίου παρατούσαν το άσκοπο κυνηγητό. Το πλοίο του Ευρυκλή όμως επέμενε και πλησίαζε τολμηρά. Ο Αντώνιος απορούσε για ποιο λόγο ο αντίπαλος έδειχνε τόσο μένος και με τηλεβόα ρώτησε:

«Τις ούτος ο διώκων Αντώνιον;».

Ο Ευρυκλής απάντησε:

«Εγώ ο Ευρυκλής ο Λαχάρους τη Καίσαρος τύχη εκδικών τον του πατρός θάνατον».

Μάλλον δεν θυμόταν την περίπτωση ο Αντώνιος. Κατάφερε όμως να ξεφύγει. Ο Ευρυκλής περιορίστηκε να συλλάβει τη δεύτερη ναυαρχίδα κι ένα πλοίο, λεία διόλου ευκαταφρόνητη. Ο Οκταβιανός θέλησε να τον ανταμείψει. Τον έκανε ηγεμόνα των Σπαρτιατών και του χάρισε τα Κύθηρα. Ήταν η για πολλούς αιώνες τελευταία ιστορική αναφορά στο νησί που περιέπεσε σε αφάνεια. Στα 375 μ.Χ. η Αγία Ελένη, μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, κατέφυγε στα έρημα Κύθηρα για να γίνει μοναχή.

Η Αφροδίτη και οι Βενιέρι:

Πάνω από οκτώ αιώνες αργότερα, όταν η Κωνσταντινούπολη έπεσε στους Φράγκους, ένας Βενετσιάνος, Ιάκωβος Βιάρος, κυριεύσε τα Αντικύθηρα. Στα 1207, τα Κύθηρα κυριεύτηκαν από την βενετσιάνικη οικογένεια των Βενιέρι. Είχαν, είπαν, δικαιώματα στο νησί: «Το όνομα Βενιέρι προέρχεται από το λατινικό Venus που σημαίνει Αφροδίτη. Τα Κύθηρα είναι το νησί της Αφροδίτης, άρα τα δικαιούνται!». Έστω κι έτσι, ήταν οι μόνοι από τους Βενετσιάνους που χρησιμοποίησαν κάποια δικαιολογία, όταν ενέσκησαν στις ελληνικές θάλασσες κυριεύοντας τα νησιά. Στα 1238, η οικογένεια των Βενιέρι συμπεθέρισε με την βυζαντινή οικογένεια των Ευδαιμονογιάννηδων και η κυριαρχία τους στο νησί παγιώθηκε.

Από τότε, χωρίς να λείπουν οι επιδρομές πειρατών και οι απόπειρες των Τούρκων να τα πάρουν, τα Κύθηρα έμειναν στην κυριαρχία των Βενετσιάνων είτε μέσω των Βενιέρι ή των Ευδαιμονογιάννηδων είτε ανήκοντας απευθείας στη Γαληνότατη είτε μέσω του «γενικού προβλεπτή της Ανατολής» που ήταν εγκατεστημένος στην Κέρκυρα. Η εκεί ζωή οργανώθηκε κατά τα πρότυπα των Επτανήσων με ολιγαρχικό 30μελές συμβούλιο και τήρηση του «Λίμπρο ντ' όρο» (Χρυσή Βίβλο των ευγενών). Οι επαναστάσεις και οι ξεσηκωμοί δεν έλειψαν. Πνίγηκαν.

Στα 1714, τα Κύθηρα παραδόθηκαν αμαχητί στους Τούρκους. Στα 1718, ο Βενετσιάνος Διέδος καταναυμάχησε τους Τούρκους του Σουλεϊμάν Κότσια έξω από τα Κύθηρα. Με τη συνθήκη που ακολούθησε, το νησί ξαναπέρασε στην βενετσιάνικη κατοχή. Ως το 1797.

Στις 10 Αυγούστου 1797, οι Γάλλοι κατέλαβαν τα Κύθηρα ως αποτέλεσμα της κατάλυσης της Γαληνότατης Δημοκρατίας της Βενετίας από τον Μεγάλο Ναπολέοντα. Στις 28 Σεπτεμβρίου του 1798, οι Γάλλοι αντικαταστάθηκαν από ρωσοτουρκικό στράτευμα. Ακολούθησε μια διετία ημιαναρχίας με εκδικήσεις και αντεκδικήσεις και, στα 1801, εγκαταστάθηκε μια ρωσοτουρκική διοίκηση της «Πολιτείας των Ενωμένων Επτά Νήσων».

Οι Γάλλοι ξαναπήραν το νησί το 1808 για να το ξαναχάσουν το 1809, αυτή τη φορά από τους Άγγλους. Τα Κύθηρα έμελλε να ενσωματωθούν στην Ελλάδα το 1863, μαζί με τα λοιπά νησιά του Ιονίου.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 24.3.2010)